להתיר חלבה והכי קאמר אלו הן סימני חיה שחלבה מותר כל שיש לה קרנים וטלפים רבי דוסא אומר יש לה קרנים אי אתה צריך לחזור על טלפים יש לה טלפים צריך אתה לחזור על קרנים וקרש אע"פ שאין לו אלא קרן אחת (א) מותר [א] כללא הוא והרי עז דיש לו קרנים וטלפים וחלבו אסור כרוכות בעינן והרי שור דכרוכות וחלבו אסור [א]חרוקות בעינן והרי עז דחרוקות וחלבו אסור מפוצלות בעינן והרי צבי דאין מפוצלות וחלבו מותר [ב]חדורות בעינן הלכך [ג]היכא דמיפצלא לא דינא ולא דיינא היכא דלא מיפצלא בעינן כרוכות חדורות וחרוקות והוא דמיבלע חירקיהו והיינו ספיקא דעיזא [ג]כרכוז ההיא עיזא כרכוז דהואי בי ריש גלותא דעקור מלא צנא דתרבא מינה רב אחאי אסר רב שמואל בריה דרבי אבהו אכל מיניה קרי אנפשיה [1]מפרי פי איש תשבע בטנו שלחו מתם הלכתא כוותיה דשמואל בריה דרבי אבהו והזהרו ברבינו אחאי שמאיר עיני גולה הוא: [ב]וקרש אע"פ שאין לו אלא קרן אחת מותר: אמר רב יהודה קרש טביא דבי עילאי טגרם אריא דבי עילאי אמר רב כהנא תשע אמהתא הוי בין אונא לאונא דאריא דבי עילאי אמר רב יוסף שיתסר אמהתא הוי משכיה דטביא דבי עילאי אמר ליה קיסר לר' יהושע בן חנניה אלהיכם כאריה מתיל דכתיב [2]אריה שאג מי לא יירא מאי רבותיה פרשא קטיל אריא אמר ליה לאו כהאי אריא מתיל כאריא דבי עילאי אמר ליה בעינא דמיחזית ליה ניהלי אמר ליה לא מצית חזית ליה אמר ליה [ד]איברא חזינא ליה בעא רחמי אתעקר מדוכתיה כי הוה מרחיק ארבע מאה פרסי ניהם חד קלא אפילו כל מעברתא ושורא דרומי נפל אדמרחק תלת מאה פרסי ניהם קלא אחרינא נתור ככי ושיני דגברי ואף הוא נפל מכורסייא לארעא א"ל במטותא מינך בעי רחמי עליה דלהדר לדוכתיה בעא רחמי עליה ואהדר ליה לאתריה אמר ליה קיסר לר' יהושע בן חנניה בעינא דאיחזי לאלהיכו א"ל לא מצית חזית ליה א"ל איברא חזינא

להתיר חלבה. והכי קאמר אלו סימני חיה לידע שחלבה מותר: **שיש לה קרנים.** לקמיה מפרש: **טלפים.** לפורני הפרסות: **אי אתה צריך לחזור.** שאפילו נחתכו רגליה כשרה וחלבה מותר שהקרנים סימן מובהק הוא: **קרש.** חיה היא ולקמיה מפרש לה: **כרוכות.** גילדי גילדי קליפה על קליפה כעין קרני השור: **חרוקות.** מלאות פגימות וחריצים קרנייי"ר בלע"ז: **והרי עז דחרוקות.** דקס"ד הדר ביה מכרוכות ואוקי סימנא אחרוקות וכרוכות תו לא בעינן: **מפוצלות.** פורקייי"ש בלע"ז: **והרי צבי דאין מפוצלות.** לא ידענא מאי קאמר דהא ודאי מפוצלות הן ונראה בעיני שמה שאנו קורין צבי לא היו הם קורין צבי אלא אותן הנקראים שטייינבו"ק וקרנים שלהן אינן מפוצלין: **חדורות.** עגולות שמעתי ולא כשל עז שהן רחבות ולא[ה] נראה דכרוכות היינו עגולות כדאמר בב"ק (דף נ:) גבי שיחין ומערות ובבכורות (דף מ:) נמי גבי [ו]פיו דומה לשל חזיר והכי גרסינן ב] חדורות[ז] כעין קרני איל וצבי שחדין למעלה: **הלכך.** כיון דאיכא מפוצלות ואיכא דלאו מפוצלות: **היכא דמיפצלא לא דינא ולא דיינא.** כלומר אין להרהר ולחזור אחר סימן אחר שאין פיצול בקרני בהמה: **והיכא דלאו מפוצלות.** כגון צבי: **בעינן חדורות**[ח] **כרוכות וחרוקות.** דניפוק מספיקא דכולהו. חרוקות לאפוקי מספיקא דשור. חדורות לאפוקי מעז שהן רחבות. כרוכות לאפוקי נמי מספיקא דעז. ואף על גב דשל עז אינן חדורות יש עז כרכוז ששמו עז וקרניו חדורות וחרוקות ומספקא לן אי מינא דעז הוא: **דמיבלע חירקייהו.** חריציהן תכופות וסמוכין ומובלעים זה בזה: **והיינו ספיקא דעיזא כרכוז.** שקרניו חדורות וחרוקות ומספקא לן כיון דחדורות וחרוקות חיה הוא או דילמא כיון דשמו עז מין בהמה הוא: **דעקור מלא צנא דתרבא מינה.** לאחר שחיטה הוציאוהו ממעיה: **מפרי פי איש.** בשכר ששמעתי וקבלתי שהוא מותר בטני שבע ממנו: **והזהרו ברבינו אחאי.** לנהוג בו כבוד ולדון לפניו כהלכה עד שיחזור בו ולא להתירה בפניו מה שהוא אוסר שמאיר עיני גולה הוא: **קרש.** דיי"ן בלע"ז: **דבי עילאי.** שם יער: **טגרים.** לא איתפרש לן היכא איירינן ביה: [ט]**משכיה.** ארכו: **אריה שאג מי לא יירא.** כך ה' אלקים דבר מי לא ינבא הרי שנמשל לו: **פרשא קטיל אריא.** אדם גבור הורג את הארי: **דמחוים ניהליה.** לאריא דבי עילאי: **איברא.** אמת אני רוצה לראותו ועל כרחך צריך אתה להראותו לי: **אפילו כל מעברתא.** אפילו כל הנשים המעוברות:

להדי

כקרני חיה ולא טלפים כטלפי חיה וי"ל הכי כל שיש לו קרנים גרידא כקרני חיה חלבו מותר או שיש לו טלפים כטלפי חיה כמו כן אין לספוקי בבהמה רבי דוסא אומר יש לה קרנים כקרני חיה חלבה מותר יש לה טלפים כטלפי חיה אכתי איכא לספוקי בבהמה דיש טלפי חיה דומות כטלפי בהמה והשתא מתני' דפ' בא סימן (נדה נא:) דכל שיש לו קרנים יש לו טלפים אלי אתי ככולי עלמא דרבנן מודו כל שיש לו קרנים יש לו פרסות סדוקות אך קשה על פירוש זה דכי פריך והרי עז שיש לו קרנים וטלפים מסתמא הוי ההוא טלפים [ט]דמו כטלפי דחיה כמו טלפים דברייתא ולמה ליה למימר תרתי דליכא בעז כיון דבחד סגי להתיר חלבה: **והרי עז דחרוקות.** פי' בקונטרס דסלקא [ב] דעתיה דהדר ביה מכרוכות ואוקי סימנא אחרוקות וכרוכות תו לא בעינן ותימה ולישני ליה דתרוייהו בעינן חרוקות וכרוכות ועוד בסמוך דבעינן חרוקות וכרוכות וחדורות אמאי לא סגי בכרוכות וחרוקות ומפרש הריב"ם דהאי והרי עז מעיזא כרכוז פריך דכרוכות וחרוקות חלבו אסור למאן דאסר לה בסמוך ואע"ג דלית הלכתא כוותיה פריך אליביה היכי מפרש לה לברייתא ומשני מפוצלות בעינן ופריך והרי צבי כו' עד היכא דלא מיפלגן בעינן כרוכות חרוקות וחדורות דבכרוכות וחרוקות לבד לא [ג] סגיא משום עיזא דכרכוז ובחדורות וכרוכות נמי לא סגי דשל שור נמי כרוכות ועגולות וחדורות גם חדין בראשיהן ובחדורות ובחרוקות נמי לא סגיא משום עז סתם הלכך בעינן כל תלתא והאי הוא דמבלע חירקייהו כלומר בעינן אחר אין החריקה סימן והיינו ספיקא דעז דכרכוז לאו אמיבלע חירקייהו קאי אלא אחדורות [ד] דלמאן דאמר עז כרכוז חיה היא לא בעי כלל חדורות וקשה קצת דהוה ליה לפרש בהדיא והרי עז דכרכוז כיון דמעז כרכוז קא פריך וגם הלשון משמע שבא לפסוק הלכה היכא דלא מיפלגי וי"ל דיש שום מין עז דקרניה כרוכות וחרוקות ומההיא פריך ולא מעיזא כרכוז והשתא קאי שפיר ספיקא דעיזא כרכוז אמיבלע חירקייהו: **והרי צבי שאין מפוצלות בו'.** פירש בקונטרס צבי אין זה שאנו קורין צבי דהא ודאי מפוצלות הן אלא צבי זהו אותו שאנו קורין אותו אשטנבו"ק דקרניה שלו אינם מפוצלות ור"ת אומר דזהו אותו שאנו קורין צבי דהא חזינן שאין עורו מחזיק את בשרו וצבי כן הוא [ה] כדאמר במסכת כתובות (דף קיב.) בסוף וחזינן נמי דבשעה שהוא ישן עינו אחת פתוחה ואמרינן במדרש שיר השירים דומה דודי לצבי מה צבי זה בשעה שהוא ישן עינו אחת פתוחה כך הקב"ה בשעת גלותן ולרתן של ישראל נותן עינו עליהם לשומרם וה"ג ר"ת מבוללות כלומר זקופות וראשיהם כפופות ושל צבי אינם כפופות כלל ומבוללות לשון כפיפה כדאמר בקדושין פרק האומר (דף סב:) מאי משמע דהאי אגם לישנא דבוללנא הוא דכתיב הלכוף כאגמון ראשו ואפילו גרסינן מפוצלות אין לחוש דכמו מבוללות הוא כדאשכחן פרק בכל מערבין (עירובין כט:) [י]דאפליל זירתא דהוי כמו דאבליל ובמשניות יש בכמה מקומות הבקר במקום הפקר (פאה פ"ו משנה א): **וקרש אע"פ שאין לו אלא קרן אחת חלבו מותר.** וא"ת בפרק במה מדליקין (שבת דף כח:) אמר תחש קרן אחת היה לו במצחו וטהור היה מדאמר רב יהודה דאמר שור שהקריב אדם הראשון קרן אחת היתה לו במצחו והיכי דייק מדרב יהודה שהיה תחש טהור והלא כל אותן שיש להן קרן אחת אינן שוין דהא איכא קרש שהוא חיה ושור שהוא בהמה וי"ל דסמיך אמתניתין דבא סימן (נדה דף נא:) דכל שיש לו קרנים יש לו טלפים ומסתמא אפילו בקרן אחת איירי מדאשכחן שור שהקריב אדם הראשון שקרן אחת היתה במצחו וטהור ומיהו כמו כן היה [ו] לדקדק מקרש דהא חזינן שאין לו אלא קרן אחת והוא מעלה גרה ומפריס פרסה: **הכי** גרסינן שיתסר [כ](הוי משכה אמהתא) דטביא דבי עילאי ולא גרסינן אריא דאפילו בין אונא לאונא אית ליה תשע אמהתא א"כ משכיה טפי משיתסר: **נתור** ככי ושיני. מכאן משמע דככי לא הוי הטוחנים שקורין יינליב"ש שאותן אין דרכן ליפול כדאשכחן בערבי פסחים (דף קיג.) א"ל רב לבריה לא תשתי סמא ולא תעקור ככי אלא ככי הם השינים האחרונים הטוחנים המאכל ושינים הם השינים שלפניהם וכן (איוב יג) על מה אשא בשרי בשיני מתרגמינן אטול בסרי בככי. [וע"ע תוס' ע"ז כח. ד"ה ככין]:

בקומתן

עין משפט נר מצוה

רנב א מיי' פי"א מהל' מאכלות אסורות הלכה י ועיין בהשגות ובמ"מ סמג עשין סב טוש"ע י"ד סימן פ סעיף א:

רנג ב מיי' שם הלכה יב ועיין בהשגות ובמ"מ טוש"ע שם סעיף ד:

◆

שיטה מקובצת

א] (משכא ארכו): **ב]** פירש בקונטרס דסלקא דעתין: **ג]** לא סגי משום עיזא דכרכין ובחדורות וכרוכות נמי לא סגי דשל שור נמי כרוכה פי' עגולה וחדורה פירוש גם חדין בראשיהן: **ד]** קאי אלא אחדורות ולמ"ד עז כרכין חיה: **ה]** וצבי כן הוא כדאמרינן בסוף מסכת כתובות וחזינן נמי: **ו]** ומיהו כמו כן היה יכול לדקדק מקרש:

◆

רבינו גרשום

כרוכות בעינן. כלומר סרק על סרק כשור דמיחזי כקרן בתוך קרן: חרוקות בעינן דאינן חלוקות: מפוצלות בעינן. שנים ושלשה בקרן אחת: חדורות בעינן. עגולות: מפרי פי איש דהוא שריוה תשבע נפשו דקנה ואכל: והזהרו ברבינו אחא כו'. כלומר אע"פ דהלכתא כותיה דשמואל דשרי הזהרו ברבינו אחא דאסר: טביא דבי עילאי. צבי של אותו יער ששמו עילאי: בין אונא לאונא. כלומר בין אוזן לאוזן: פרשא קטיל אריא. לשון פרשים: א"ל איברא. כלומר ודאי אני רוצה:

מסורת הש"ס

א) [גי' הערוך ערך חדק ב' חדוקות], ב) [גי' הערוך הדורות ח"ל הדורות פי' עגולות כרוכות סדק על סדק דמחזי כקרן בתוך קרן חרוקות דאינן חלוקות], ג) [גי' הערוך כרכז פי' שם מקום], ד) [גי' הערוך לכבא וכתב המוסף שהוא מלשון כרין], ה) בס"א: ולי, ו) [נ"ל זנב הגדי], ז) [גי' הרש"ל הדורות], ח) [גי' הרש"ל חדודות, וכן לקמן], ט) נ"ל דעז. רש"ל, י) [ושם איתא דאבליל זירתא], כ) [נ"ל אמהתא הוי משכה].

◆

תורה אור השלם

1. מִפְּרִי פִי אִישׁ תִּשְׂבַּע בִּטְנוֹ תְּבוּאַת שְׂפָתָיו יִשְׂבָּע: משלי יח כ
2. אַרְיֵה שָׁאָג מִי לֹא יִירָא אֲדֹנָי אֱלֹהִים דִּבֶּר מִי לֹא יִנָּבֵא: עמוס ג ח

◆

הגהות הב"ח

(א) גמ' וקרש וכו' קרן אחת חלבו מותר כצ"ל וכן בסמוך:

◆

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] גמ' אע"פ שאין לו אלא קרן אחת מותר וכללא הוא כצ"ל: **ב]** רש"י ד"ה חדורות וכו' והכי גרסי' חדודות כעין וכו' כצ"ל:

◆

לעזי רש"י

קרנייי"ר [קריניידי"ש]. סדוק.
פורקייי"ש [פורקיידי"ש]. מפוצלות.
שטיינבו"ק [אישטיינבו"ק]. אקו, יעל-סלע.
דיי"ן. צבי.